

СУЧАСНИЙ СТАН НАГЛЯДУ ЗА СТРАХОВИМ РИНКОМ В УГОРЩИНІ

Бачо Р.Й.

Стаття присвячена дослідженню сучасного регулювання ринку страхових послуг в Угорщині з можливістю адаптації досвіду створення мегарегулятора ринків фінансових послуг в українських реаліях.

Ключові слова: страхування, страхова компанія, мегарегулятор, unit-linked.

ВСТУП

Зарубіжний досвід функціонування органів нагляду за ринками фінансових послуг є невід'ємною умовою вдосконалення існуючої системи регулювання в Україні. Дискусії з приводу створення мегарегулятора на ринку фінансових послуг підсилюють потребу в ознайомленні зі світовим досвідом регулювання даного сектору.

Вагомий внесок у дослідження теоретико-методологічних засад й окремих аспектів державного регулювання страхової діяльності зробили такі вчені, як В. Базилевич, О. Барановський, В. Берг, А. Вагнер, Н. Внукова, К. Воблий, Дж. Глаубер, М. Жилкіна, М. Клапків, С. Маккі, А. Манес, М. Міранда, М. Мних, П. Мюллер, В. Нордхаус, Л. Орланюк-Малицька, С. Осадець, К. Пфайффер, В. Райхер, Л. Рейтман, М. Ротшильд, П. Самуельсон, Дж. Стігліц, К. Турбіна, Т. Федорова, М. Фурман, У. Хаасен, Р. Холлі, В. Шахов, С. Юрій, С. Янова та низка інших. Проте, на даний час ними не враховано угорський досвід оптимізації структури органу нагляду за ринками фінансових послуг, в т.ч. щодо нагляду за страховим ринком.

Метою статті є відображення сучасного стану нагляду за страховим ринком Угорщині. Для цього використані праці угорських науковців Лентнера Чобо [1], Шерегді Ласло, Чонки Юдіти, Горват Андреї [4] та ін.

В статті визначені такі завдання:

1. Розкрити необхідність створення органу нагляду за страховою діяльністю;
2. Охарактеризувати розвиток нагляду за ринками фінансових послуг в Угорщині;
3. Визначити законодавчі зміни в сфері посилення функцій органу нагляду в процесах нагляду за ринками фінансових послуг.

В процесі дослідження були використані методи наукової абстракції, аналізу, синтезу та порівняння.

1 НЕОБХІДНІСТЬ СТВОРЕННЯ ОРГАНУ НАГЛЯДУ ЗА СТРАХОВИМ РИНКОМ В УГОРЩИНІ

Державний Орган нагляду за фінансовими ринками (PSZÁF) створено 1 квітня 2000 року внаслідок об'єднання Державної комісії з грошей та капіталів, Державної комісії зі страхового нагляду та Державної комісії ощадних кас. Основною причиною злиття різних інститутів нагляду було те, що в сучасних умовах все більшої уваги потребують ті фінансові групи, члени якої одночасно проводять діяльність чи надають послуги у різних сегментах фінансового ринку. Внаслідок універсалізації банківської діяльності, комплексності послуг на ринках грошей та капіталів, спостерігається все менша відмінність в діяльності установ у різних сегментах фінансового ринку. Часто виникають такі ситуації, які нівелюють відмінності їх діяльності, які була характерна на перших етапах їх роботи. Такого роду зміною, наприклад, є те, що комерційні банки можуть надавати послуги інвестиційного характеру, страховики можуть здійснювати операції, пов'язані з іпотекою, або, страховики та ощадні каси пропонують такі продукти unit-linked, що більш схожі на інвестиційні продукти, аніж на страхові.

Наведені вище зміни призвели до того, в багатьох країнах дійшли висновку, що ефективний нагляд за діяльністю інститутів на ринках грошей та капіталів можливий лише при умові створення спеціалізованого для такої роботи інституту нагляду. Такий нагляд є ефективним від секторального :

1. Тим, що одночасно контролюючи організації (чи більшість організацій), які входять у фінансову групу, відкривається можливість обмінятися інформацією, що отримується внаслідок здійснення регулятивних функцій цих органів. Внаслідок цього можливо отримати більш чітку картину про ризиковість діяльності всієї фінансово-промислової групи (ФПГ), операції між суб'єктами останньої та про трансфери, що їх супроводжують.

2. Мегарегулятор здатен, на єдиних умовах регулювати різноманітні сфери діяльності, створювати єдині критерії для проведення діяльності незалежно від типу чи виду установи.

3. Останній період спостерігається, що різноманітні сектори перебирають інновації один в

Бачо Роберт Йосипович, к.е.н., завідувач кафедри економіки Закарпатської філії Київського славістичного університету, e-mail: escanor@yandex.ru

одного. Для успішного нагляду невід'ємним є також те, аби між відповідальними за нагляд у різних секторах здійснювався такий обмін інформації, який дозволить їм спрогнозувати розвиток кожного конкретного сектору, мати можливість їм обмінюватися досвідом та методиками.

2 РОЗВИТОК НАГЛЯДУ ЗА РИНКАМИ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УГОРЩИНІ

Внаслідок того, що дослідження спрямоване на огляд системи нагляду за діяльністю системи кредитних спілок в Угорщині, слід проаналізувати, яким чином було створено існуючу систему нагляду за банківським сектором.

При створенні дворівневої банківської системи Угорщини у 1987 році не було створено окремого органу нагляду – функції нагляду за банківською сферою виконував відповідний департамент у структурі Міністерства Фінансів Угорщини. Створення відокремленої установи з нагляду за банківською сферою відбулося у 1991 році внаслідок прийняття Закону за номером LXXIX «Про фінансові установи та фінансову діяльність», під назвою Державної Банківської комісії. На момент створення комісія нараховувала 30-40 чоловік, й, внаслідок обмеженої кількості працівників, не змогла виконувати свої функції на повну. Започатковані в середині 90-х років банківські кризи призвели до посилення дискусій з приводу існування універсальної банківської системи – тобто, чи слід залишити діючу на той час англо-саксонську систему, в якій банки можуть проводити лише спеціалізовану діяльність. Остаточне рішення було підкріплене тим, що банки можуть повніше обслужити своїх клієнтів, якщо надаватимуть одночасно як банківські послуги, так і послуги інвестиційного характеру. Звичайно, при прийнятті урядом даного рішення було враховано те, що на середину 90-х років всі діючі на території Угорщини інвестиційні фонди та заклади спільного інвестування були власністю комерційних банків. У зв'язку з цим, перехід на універсальну банківську систему означав лише те, що банківські установи отримали дозвіл на приєднання наведених вище інвестиційних компаній, а також дозволяв банкам самостійно надавати послуги інвестиційного характеру. Внаслідок прийняття відповідного закону, у 1997 році банкам було дозволено торгувати державними цінними паперами (ЦП), власними емітованими ЦП та такими, що були обмеженого обігу, а з 1999-го – після завершення перехідного дворічного періоду, могли здійснювати торговельні операції з будь-якими ЦП.

Перехід на універсальну банківську систему вимагав також докорінні зміни у структурі органів нагляду. Відповідно до цього, у 1997 році було об'єднано Державну Банківську комісію та Державну комісію з цінних паперів та фондових ринків. Цей об'єднаний орган отримав назву Державної комісії з грошей та капіталів. Вже тоді виникла думка щодо приєднання до новоствореного органу й Комісію зі страхового нагляду. Проте у 1997 році Державна

комісія зі страхового нагляду була випущена з процесу об'єднання.

Проте у кінці 1999 року в чергове виникла думка про подальшу концентрацію функцій нагляду у єдиному органі. Рішення уряду стосувалося реорганізації не лише Державної комісії зі страхового нагляду, але й Державної комісії ощадних кас. У грудні 1999 року Парламентом Угорщини було прийнято Закон СХХІV “Про Державний орган нагляду за фінансовими установами” (Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete), в якому зафіксовано про злиття трьох (враховуючи об'єднання 1997 року – чотирьох) органів нагляду з 1 квітня 2000 року. Створений таким чином мегарегулятор, на даний час здійснює нагляд за більш ніж 1 тис. фінансових установ [1].

3 РОЗВИТОК ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НА СТРАХОВОМУ РИНКУ

В угорській системі комерційного страхування з'являються одночасно, як обов'язкові, так і добровільні форми. До обов'язкових слід віднести ОСЦПВВТЗ та обов'язкове особисте страхування водіїв та пасажирів, яке придбається одночасно з купівлею білета.

Правова основа регулювання страхового сектору до 1945 року базувалася на класичному німецькому праві з певними особливостями. Страхове право, що регулювало майнові відносини, вперше було введено в 1875 році шляхом впровадження торговельного Закону, яке наслідувало німецьким та австрійським традиціям. Так назване соціальне страхове право регулюють нормативні документи, видані на базі Закону VIII 1923 року.

Друга Світова Війна та гіперінфляційні процеси які її наслідували знищили економічні основи страхування: знецінила в повній мірі майно страхових організацій. Внаслідок одержавлення великих банків у 1947 році, афільовані з ними страхові компанії також перейшли у власність держави. У 1949 році було створено Державну Страхову Компанію (Állami Biztosító) внаслідок чого поступово припинили своє існування приватні страхові компанії. Не враховуючи декількох товариств взаємного страхування, до 1986 року існувала державна монополія в галузі страхування. Юридичні питання укладення страхового договору були зазначені в Цивільному кодексі 1959 року й регулюють їх і понині. Цей період страхової справи характеризується квазістрахуванням: Державна Страхова Компанія (Állami Biztosító) була в повній залежності від Державного бюджету Угорщини – прибутки та збитки в повній мірі належали бюджету.

Даний період був період розвитку масових видів страхування, що характеризувалися своєю дешевизною, при формуванні тарифів на які не було враховано ринкові умови. Спочатку Державну Страхову Компанію (Állami Biztosító) наглядала Комісія страхового нагляду Міністерства Фінансів,

потім, після 1968 року – фінансове управління та Головне управління економіки та бюджету.

Реформа страхової сфери наслідувала реформу банківської системи таким чином, що з січня 1987 року з Державної Страхової Компанії (Állami Biztosító) відділилася компанія Hungária Biztosító, що була створена для проведення загальних видів страхування. Створення Hungária Biztosító ще не означало створення страхового ринку. Обидві страхові компанії завдяки роз'єднанню сфер дії та впливу, різною управлінською структурою, розділивши ринок, фактично, проводили діяльність в умовах дуополії.

Теоретична децентралізація страхової справи в окремий інститут в січні 1987 створила Державну комісію зі страхового нагляду. Законом П. 1979 року «Про державні фінанси» та Рішенням Уряду 56/1986 (ХІІ. 10) «Про Державний страховий нагляд» створено організаційну базу страхування. Згідно цих норм страхову діяльність може проводити лише страхова організація, що може бути створена у формі акціонерного товариства, взаємного товариства, та кооперативу. Участь іноземного капіталу в них можливе лише за згодою уряду.

Прийняті нормативно-правові документи визначили права та обов'язки Державної комісії зі страхового нагляду, умови створення страховика, хоча за обмеження мінімального розміру статутного капіталу у 1 млн. форинтів вони піддалися жорсткій критиці. Дійсно, в перші роки дії, таке обмеження не

сприяло появі широкого кола страховиків. Рішення Уряду конкретизувало умови проведення страхової справи, формування страхових резервів, а також правила розміщення страхових резервів.

У 1995 році було введено перший закон, що регулював страховий сектор. Страховий закон по-суті був рамковим законом, який ширше визначив питання правових аспектів організації страхування.

Після введення у 1995 році Закону ХСХІ. «Про страхові організації та страхову діяльність» [2] він багато раз був змінений, враховуючи і правову гармонізацію, пов'язану зі вступом в ЄС. За цей період кардинально розширилося коло учасників ринку: збільшилася кількість суб'єктів ринку, як в кількісному, так і грошовому вираженні, розширено кількість страхових продуктів. За 8 років після введення Закону ХСХІ. подвоїлися, як сума зібраних страхових премій, так і сума сформованих страхових резервів.

ВИСНОВКИ

Отже, на прикладі Угорщини представлено приклад створення мегарегулятора ринків фінансових послуг та відмічено його місце на страховому ринку. Реформування існуючої системи нагляду за ринками фінансових послуг в Україні повинно враховувати територіальні, культурні та економічні особливості держави.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Lentner Cs. Pénzpiacok szabályozása Magyarországon. – Budapest: Akadémiai Kiadó, 2006. - 327 o.
2. 1995. évi ХСХІ. Törvény a biztosítóintézetekről és a biztosítási tevékenységről.
3. 2003. évi LX. Törvény a biztosítókról és a biztosítási tevékenységről.
4. Horváth A. A magyar biztosítási piac fejlődése, perspektívák, tendenciák // Gazdaság és társadalom. – 2004. - №2.